

AKTUÁLNÍ PROBLÉMY SVĚTOVÝCH MIGRACÍ

Masové mezistátní migrace začaly již záhy po ukončení druhé světové války. Byly jejím přímým důsledkem. Masové transfery - nedobrovolné, ale i dobrovolné - uváděly do pohybu miliony lidí a podílely se na územním znovuzmístění obyvatelstva různých států. Po těchto převážně **politických** masových migracích začaly brzy v padesátých letech migrace **ekonomické**, odehrávající se mezi většinou západoevropských zemí a východními zeměmi, které nebyly pod sovětským vlivem. Odtud přicházely jen „ilegální imigrace“, i když v rovněž masových měřítcích. Vždyť jen za dnešní Českou republiku byly vyčísleny **migrační úbytky** let 1948 - 1989 na **556 000 obyvatel**, kteří odešli „na západ“ a přes Německo a Rakousko značný jejich podíl emigroval do ostatních zemí světa, nejčastěji do Spojených států, ale také do Austrálie a část do Jižní Ameriky.

Po politických přesunech tak v druhé vlně následovaly migrace ekonomické. Je-

jich zdrojem pro Německo, Francii, Velkou Británii, ale také pro skandinávské země bylo kromě Turecka a Jugoslávie jako nejvýznamnějších emigračních zemí také Španělsko a Portugalsko, Řecko a země Maghrebu. Rozpad koloniálních říší v šedesátých letech přivedl do mateřských zemí další statisíce vystěhovalců z bývalých kolonií představujících částečně **politickou**, ale převážně **ekonomickou** emigraci. Tak se prolínaly politicko ekonomické problémy přijímajících zemí s řešením sociálně ekonomických problémů vysílajících zemí.

Do západních zemí přicházeli lidé s různou kvalifikací. Na samém počátku přijímání cizinců do ekonomicky vyspělých zemí byla preference nekvalifikovaných pracovních sil, u nichž se nevyžadovala žádná profesní erudice. Přistěhovalci byli zařazováni jako pomocné síly do odvětví a zaměstnání, která se nedařilo obsazovat domácími pracovníky.

Přistěhovalectví a integraci přistěhovalců do národních populací si řídily přijímací státy každý po svém, vlastní legislativou a vlastní migrační politikou. Proklamace o volném pohybu pracovních sil, kapitálu a duchovního bohatství byly na samém počátku.

Teprve rozvíjení programů vycházejících z politiky spojené s původními evropskými společenstvími koncem 50. a začátkem 60. let a posouvané postupně až k založení Evropské unie (1993) a k přijímání dohod s jakýmsi vyvrcholením v podobě Amsterdamské smlouvy, začíná společně s měnící se politikou a ekonomickou situací jak v Evropě, tak v celosvětovém měřítku - jednotlivé země nutit k tomu, zabývat se problematikou migračních pohybů nejen v Evropě, ale i na dalších kontinentech **systematičtěji** a **koordinovaně**. K urychlení unifikačních snah koncem devadesátých let přispěly v Evropě hlavně válka o dědictví Ju-

goslávie, válka v Bosně a Hercegovině, ale nejvíc válka v Kosovu.

Jsme proto svědky nově rostoucích aktivit na poli **sjednocování migračního zákonodárství**. Nás nejvíce musí zajímat tyto snahy v členských zemích Evropské unie. Podnětem k tomu se má stát na prvním místě úprava **azylového práva**, na jehož sjednocení do roku 2004 se dohodly členské země Evropské unie v Amsterdamské smlouvě. Azylové právo souvisí úzce s problematikou mezinárodních migrací a proto je považováno za logický výchozí bod unifikace migračních politik různých států. Druhým podnětem však je i nejnovější problém, spojený s **náborem odborníků počítačového průmyslu**, který může vést i k nežádoucím migracím.

Posledně uvedený problém měl svůj začátek zhruba před rokem ve Spojených státech, kdy se počítačové firmy obrátily na vládu USA se žádostí o souhlas se zvýšením imigračních kvót pro počítačové odborníky ze zahraničí. A totéž se opakuje nyní v Německu, kdy průmyslové závody požadují zvýšení přistěhovaleckých kvót pro **computerové odborníky** nejen ze zemí Evropské unie, ale také z nečlenských zemí (Green Card-Debate). Obě uvedené iniciativy - azylové právo a jeho sjednocení, migrace počítačových odborníků a úprava jejich právního postavení v přijímacích zemích - tak stojí na prahu unifikačních prací na úpravě migrační politiky různých států, a to nejen v Evropě, ale také v další cizině.

Současné národní aktivity v unifikačních snahách mají zatím nevyrovnanou podobu, avšak všechny vlády zemí, které se problematikou zabývají, vyslovují jednoznačné přesvědčení o **nutnosti** unifikačních prací. Je přirozené, že se v jednotlivých zemích střetávají názory vládních a opozičních stran, že problém je tedy i problémem vnitropolitickým.

V **Německu** se prolínají problémy „zelených karet“ pro počítačové odborníky s problematikou „azylového práva“ a problematikou nové koncepce „migrační politiky“. V souvislosti se „**zelenými kartami**“ se vedou debaty o celkovém počtu imigračních povolení, o podílu povolení pro odborníky ze zemí Evropské unie a nečlenských zemí, dále o tom, na jak dlouhou dobu má povolení práce v Německu trvat, co s event. rodinnými příslušníky přistěhovaných odborníků,

a stojí zde ovšem i ochrana pracovního trhu. Zde se vytyká Ministerstvu výchovy zanedbání výchovy počítačových odborníků z domácích zdrojů a na druhé straně se uvádí, že imigrace odborníků by se měla týkat nejen odborníků počítačových. Zřejmě i s tím je spojen program „Internet do každé školy“, aby se s výchovou odborníků začalo už na základních školách, a to co nejdříve. Pokud jde o úpravu **azylového režimu**, který je jako osobní právo zakotven v německé Ústavě (čl. 16), neměl by být zpřísněn, avšak je nutno brát ohled i na veřejné mínění, které začíná být na benevolenci úřadů vůči azylantům alergické. Okrajově s azylovou ochranou se však v Německu řeší i otázka cizinců s **právem pobytu** v Německu a jejich vztahu k členům jejich rodin (hlavně manželek, ale také dětí). Ti by měli mít napříště vlastní práva pobytu v zemi, nezávislá na „nositeli práva na pobyt v zemi“.

Migrační politikou se zabývají také další země, a to jak z ekonomických, tak politických důvodů. **Italská vláda** rozhodla počátkem letošního roku, že přijme do Itálie - kromě přistěhovačů ze zemí Evropské unie - i 63 000 osob z nečlenských zemí. Polovina tohoto počtu je určena pro dělnické profese. Kromě uvedených 63 000 přistěhovačů by však mohlo do země přijít 6 000 Albánců, 3 000 Maročanů a 3 000 Tunisánů. Jejich příslušníci ostatně představují největší část cizinců žijících v Itálii. O dalších počtech do 63 000 bude italská vláda jednat s partnerskými vládami. Pokud se podaří integrovat zvýšený počet imigrantů, bude vláda uvažovat o dalším rozšíření kvóty. Italská vláda zdůvodňuje svá opatření tím, že italské obyvatelstvo demograficky stárne a nestačí plnit ekonomické záměry země. Vypočítává se, že během příštích 25 let bude nutno přijmout v Itálii na 9 milionů imigrantů, aby se počet obyvatelstva nesnižoval a hlavně aby se výrazně nezhoršovala jeho věková struktura.

Zajímavá zpráva přichází z **Maďarska**. Institut pro politické vědy Maďarské akademie věd vypracoval na žádost ministerstva vnitra analýzu demografické situace Maďarska a jejích důsledků pro migrační politiku země. Zpráva byla projednána vládou na jaře letošního roku. Ekonomické potřeby Maďarské republiky nebude možno plnit za současné demografické si-

tuace jinak než přijímáním tisíců přistěhovačů z jiných zemí. Návrhy na zvýšení příjem přistěhovačů ovšem obsahují i návrhy na zajištění sociálních práv domácích pracovníků. V té souvislosti je nutno řešit problematiku azylantů, otázky dvojího občanství, problém vízové povinnosti pro příslušníky některých zemí, ale také rychlejší vyřizování záležitostí, spojených se zahraničním stěhováním do Maďarska.

Otázky zahraničního stěhování se týkají i dalších zemí jako např. **Jihoafrické republiky**. Jihoafrická vláda uvažuje o zavedení migračního analogického režimu Spojených států. Proto se na přípravě nových zákonů o migracích účastní i odborníci z USA. Navrhuje se zřídit po vzoru USA Imigrační úřad (INS), přenést některé agendy spojené s prováděním imigrační politiky z pohraničních orgánů i na orgány vnitrozemské, urychlit projednávání migračních záležitostí a další opatření. Země potřebuje zahraniční pomoc k urychlení rozvoje národního hospodářství v zemi. Přednost mezi žádoucími imigranty budou mít specialisté. Vláda a některé orgány se však obávají, že nová imigrační politika s sebou přinese riziko nepřátelských akcí proti přistěhovačům. Vyslovuje se obava z „honu na čarodějnice“. Nová opatření v imigrační politice mají přinést také zastření postupu proti ilegálním přistěhovačům.

Nová opatření v imigrační politice připravuje i **Japonsko**. Nové návrhy ministerstva spravedlnosti parlamentu Japonského císařství o imigrační politice z března 2000 během příštích pěti let předpokládají, že podporu by mělo dostat i zde přistěhovalectví především odborníků a to z oblasti školství, vysokých technologií a žurnalistiky. Japonsko vykazovalo značnou míru přistěhovalectví již koncem 80. let, spojených s hospodářským „boomem“ v zemi. Situace se nyní opakuje, a to opět v podobě zvýšených nároků na příliv dalších odborníků. V roce 1998 bylo v Japonsku hlášeno 1,5 milionu cizinců. Jejich počet tedy dále vzroste. Kromě toho žije v Japonsku bez právního titulu na 270 000 osob. Také Japonsko zdůvodňuje liberalizaci imigrační politiky demograficky: stárnutím obyvatelstva s hrozbou jeho perspektivního ubývání. Hospodářský plán na období 2000 - 2010 by nemohl být splněn, nebude-li zajištěn

potřebný počet pracovníků. Nová opatření však také zahrnují předpisy proti ilegálním příchoďům a zaostrují vyhošťovací procedury.

V souvislosti s novými opatřeními v oblasti zahraniční politiky se nikde nevyzdvihuje problematika **stěhování Romů** z některých zemí s „rasově zaměřeným obyvatelstvem“ do zemí „svoobodnějších“. Přitom jde v některých zemích o otázku považovanou za politicky důležitou, s důsledky při hodnocení jejich věrohodnosti v dodržování „základních lidských práv“.

Výslovné nezahrnování uvedené problematiky do souboru opatření na poli unifikace migrační politiky (např. v rámci Evropské unie) lze považovat za přiznání, že problém je podle potřeby a za různých okolností zveličován. Neoficiálně se i v interestovaných zemích připouští, že v základu nejde o porušování lidských politických práv, ale o přesouvání sociální prob-

lematiky do oblasti politických práv, lidských práv a s tím spojeného rasismu. Do jaké míry se na tom shodnou i legislativci, připravující unifikaci migrační politiky, se promítne nepochybně i do právní úpravy celé migrační problematiky v evropském a patrně i světovém měřítku.

Česká republika nemá žádnou konkrétní migrační politiku. Ročně se z ciziny do České republiky přistěhovává kolem 10 000 obyvatel, kteří se zde hlásí k trvalému pobytu. Počet vystěhovalců se vyčísľuje podle Českého statistického úřadu na necelou tisícovku ročně. Teoreticky tak přibývá zahraničním stěhováním kolem 9 000 „cizinců“. Počet osob žijících v České republice ilegálně se odhaduje na 40 000 - 80 000 osob. Příspěvkem k poznání problematiky zahraniční migrace v České republice byla konference **České demografické společnosti** na jaře 1997, avšak kromě poznatků se neodvážila žádných doporučení, jako se to stalo

např. v sousedním Maďarsku. Neexistence oficiální migrační politiky souvisí v České republice s absencí a ignorováním problémů populačních obecně a **populační politiky** zvláště. Náznakem změněného přístupu by se měla stát „Vize České republiky 2015“, iniciovaná na jaře letošního roku Úřadem vlády České republiky. Můžeme být zvědaví na její formulaci, která by měla být projednána vládou České republiky na podzim letošního roku. Byl by to počin hodný ocenění nejen politiky, ale celou českou veřejností, které nejsou lhostejné závažné sociálně politické skutečnosti našeho státu.

Alois Andrlé